

РИЗИК - МЕНЕДЖМЕНТ

Вибірковий освітній компонент

рівень вищої освіти – **перший** (бакалаврський)

Спеціальність – **073 Менеджмент**

Освітні програми **Менеджмент фінансово-кредитної діяльності**

Викладач: **доц. Руда Л.П.**

Мова викладання: **українська**

Семестр – **5**

Кредитів ЕКТС- **5**

Лекцій – **36 год.** (денна форма)/**10 год.** (заочна форма)

Практичних – **27 год** (денна форма)/**5 год.** (заочна форма)

Самостійна робота – **87 год.** (денна форма)/**135 год.** (заочна форма)

Вид контролю – диференційний залік

Мета викладання дисципліни – закріплення у студентів теоретичних знань та вироблення практичних навичок аналізу ризиків на підприємстві в цілому та в різних його підрозділах, розуміння можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності роботи підприємства.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач в результаті вивчення дисципліни

Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту та логістики або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Спеціальна (фахова) компетентність:

СК18. Здатність до виявлення та управління ризиками суб'єктів господарювання і володіння відповідними інструментами зниження цих ризиків.

Програмні результати вивчення дисципліни

РН21. Демонструвати навички управління ризиками у сфері фінансово-кредитної діяльності та страхування суб'єктів господарювання

Змістовий модуль 1. Основи процесу управління ризиками

Тема 1. Вступ до дисципліни «Ризик-менеджмент».

Теоретичні основи ризик-менеджменту. Актуальність вивчення курсу, основні терміни та поняття Ризик-менеджмент і менеджмент: їх взаємозв'язок. Визначення ризику і ризик-менеджменту. Актуальність вивчення курсу ризик-менеджменту (для України і зарубіжних країн). Еволюція ризик-менеджменту. Стратегічний (комплексний, інтегральний) і функціональний ризик-менеджмент. Ризик і підприємництво. Основні терміни і визначення: невизначеність, неприйняття ризику, безризиковий еквівалент, ризик.

Тема 2. Класифікація ризиків для фінансових і не фінансових організацій.

Класифікація ризиків (для фінансових і нефінансових організацій). Основні і додаткові критерії класифікації та види ризиків. Загальна схема процесу управління ризиками. Управління ризиком і страхування. Показники ризику.

Тема 3. Практика управління ризиками на підприємстві

Ризик-менеджмент на підприємстві: його організація і потрібна документація. Організація управління ризиком на підприємстві. Програма ризик-менеджменту і принципи її укладання. Документація: декларація ризик-менеджменту і програма ризик-менеджменту. Збитки та їх класифікація (критерії і види). Класи збитків (їх виявлення й оцінка). Методи виявлення ризику. Рішення щодо управління ризиком відповідно до класів збитків.

Тема 4 Методи виявлення ризику

Фінансування ризику: джерела фінансування, структура витрат на ризик. Структура витрат на фінансування ризику відповідно до методів управління ризиком. Стратегія компанії і методи управління ризиком.

Тема 5. Ризик-менеджмент у сфері фінансів.

Фінансові ризики і важливість їх вивчення. Фінанси, фінансова система та її функції, фінансові потоки. Фінансові рішення (родин і компаній) та фінансовий менеджмент. Фінансова система і ризики. Фінансові ризики: суть і характеристики. Класифікація фінансових ризиків. Ризик-менеджмент у фінансовій сфері (визначення) та його принципи. Методичний інструментарій оцінки рівня фінансового ризику. Управління фінансовими ризиками: суть і етапи. Фактори, що впливають на рівень фінансових ризиків. Методи управління фінансовими ризиками.

Тема 6. Ризик-менеджмент у сфері маркетингу.

Ризик-менеджмент і маркетинг: сфери перетинання. Ризик-менеджмент під час проведення маркетингових досліджень. Ризики споживача (сприймані ризики): визначення і дискусії щодо них. Моделі вимірювання сприйманого ризику. Маркетингове дослідження сприйманого ризику.

Тема 7. Страхування ризиків за рахунок зовнішніх і внутрішніх резервів, оптимальний баланс.

Теорія страхування. Види страхування. Внутрішні та зовнішні резерви для страхування. Виявлення потреби страхування ситуації із залученням зовнішніх резервів. Незастраховані ризики і їх небезпека. Особливості ризиків у страховому бізнесі. Оптимізація співвідношення внутрішніх та зовнішніх резервів для страхування ризиків, небезпеки у разі виникнення дисбалансу.

Тема 8. Ризик-менеджмент у зовнішньоекономічній діяльності.

Зовнішньоекономічні ризики та їх види. Ризики країни. Ризик вибору партнера. Ризики зовнішньоекономічного контракту. Практичні аспекти аналізу і розрахунку ризиків на етапі підготовки зовнішньоекономічної операції.

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (д.ф.)	Кількість годин (з.ф.)
	Змістовний модуль 1.		
1	Тема 1. Вступ до дисципліни «Ризик-менеджмент»	4	1
2	Тема 2. Класифікація ризиків для фінансових і не фінансових організацій	4	1
3	Тема 3. Практика управління ризиками на підприємстві	4	1
4	Тема 4. Методи виявлення ризику	3	1
5	Тема 5. Ризик-менеджмент у сфері фінансів	3	1
6	Тема 6. Ризик-менеджмент у сфері маркетингу	4	1
7	Тема 7. Страхування ризиків за рахунок зовнішніх і внутрішніх резервів, оптимальний баланс	4	2
8	Тема 8. Ризик-менеджмент у зовнішньоекономічній діяльності	4	2
	Всього годин	36	10

**Теми семінарських занять – не передбачені
Теми практичних занять**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (д.ф.)	Кількість годин (з.ф.)
1	Класифікація ризику та типи поведінки менеджерів (суб'єктів ризику).	5	0,5
2	Оцінка підприємницького ризику	5	0,5
3	Оцінка фінансових ризиків та розробка інвестиційної стратегії	5	0,5
4	Кількісні оцінки ризику в спектрі економічних проблем	5	0,5
5	Управління ризиком та шляхи його мінімізації	2	0,5
6	Оцінка ризиків у банківській діяльності	2	0,5
7	Оцінка ризиків в зовнішньоекономічній діяльності	2	1
8	Оцінка інвестиційних ризиків	1	1
	Всього годин	27	5

7. Самостійна робота

№ з/п	Вид самостійної роботи	Кількість годин (д. ф.)	Кількість годин (з. ф.)
1	Самостійне опрацювання тем теоретичного матеріалу:		
1.1	<i>Управління ризиками діяльності підприємства</i>	10	10
1.2	<i>Оцінювання економічних ризиків</i>	10	10
1.3	<i>Проектний ризик і прийняття інвестиційних рішень</i>	10	10
1.4	<i>Вплив фінансових ризиків на діяльність підприємства та напрями їх регулювання.</i>	10	20
2	Опрацювання лекційного матеріалу	10	20
3	Підготовка до практичних занять	15	20
4	Підготовка до модульного контролю	5	20
5	Підготовка до складання диф.заліку	18	25
	Всього за семестр	87	135

Індивідуальні завдання – не передбачено

Методи навчання

При вивченні дисципліни використовуються:

1. Дидактичні методи – лекції з використанням мультимедійних презентацій.
2. Практичні методи: практичні завдання.
3. Метод самостійного навчання.
4. Активні методи: експрес опитування, тестування.
5. Словесні методи навчання: лекції, консультації.

Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять визначаються кафедрою.

Підсумковий контроль включає в себе здавання колоквіумів за модуль.

Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно із структурою залікових кредитів.

Семестровий контроль знань здійснюється в кінці семестру шляхом підрахування загальної кількості балів, отриманих під час навчання та здавання диф. заліку у кінці семестру.

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти з окремих видів роботи та в цілому по модулях (в балах)

Вид роботи	Семестр 1	Разом
	М 1	
1. Виконання практичних завдань, усна відповідь (1 завдання – 3 б)	30	30
2. Виконання завдань з СРС (1 завдання – 3 бали)	30	30
3. Колоквіум(1 колоквіум- 40б)	40	40
Усього за модуль	100	100
Диф. залік		+
Іспит		-
Всього		100

Шкала оцінювання в балах та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС
90 – 100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX з можливістюповторного складання
0-34	F з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти

Рівень компетенції	За бальною шкалою	За шкалою ЄКТС	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий)	90 – 100	A	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; виявлено глибокі знання та розуміння описувати зміст функціональних сфер діяльності організації; сформовано необхідні практичні навички вирішувати професійні завдання із застосуванням методів менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації; усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
III Достатній (конструктивний)	82-89	B	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; сформовано уміння викладати основні ідеї щодо забезпечення функціональних сфер діяльності організації із застосуванням методів менеджменту. Необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
	75-81	C	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин. Вміння викладати базові ідеї щодо забезпечення завдання із застосуванням методів менеджменту, а також практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо; усі передбачені програмою навчання завдання виконані,

			якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками.
II Середній (репродуктивний)	64-74	D	Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, але прогалини не носять істотного характеру, виявлено знання та розуміння основних положень забезпечення завдання із застосуванням методів менеджменту; необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
	60-63	E	Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального.
I Низький	35-59	FX з можливістю повторного складання	Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
	0-34	F з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значущого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом)

**Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт
(викладач розподіляє відповідно до конкретного освітнього компоненту)**

Рівень компетентності	За шкалою ЕКТС	Критерії оцінювання		
		Практичне завдання (усна відповідь)	СРС (підготовка доповідей, презентацій)	Колоквіум (тести)
IV Високий (творчий)	A	3 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	3 б.: здобувач повністю розкрив суть теоретичного питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та безпомилково провів необхідні розрахунки з поясненням	38-40 б.: 90-100% правильних відповідей
III Достатній (конструктивний)	B	2,5 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	2,5 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень, безпомилково розв'язав завдання, але без пояснення розрахунків, при відсутності або помилкових коментарях до отриманих результатів	32-35 б.: 82- 89% правильних відповідей
	C	2 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих	2 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	30-34 б.: 75- 81% правильних відповідей

		положень.		
II Середній (репродуктив- ний)	D	1,5 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	1,5 б.: виставляється, якщо при виконанні завдання допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання теорії	25-29б.: 64-74% правильних відповідей
	E	0,5 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями	1 б.: виставляється, якщо при виконанні допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання теорії, пояснення відсутні або фрагментарні.	24-28 б.: 60-63% правильних відповідей
I Низький	FX	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: за повну відсутність відповіді	0-23 б.: 0-59% правильних відповідей

Академічні права та обов'язки учасників освітнього процесу

Здобувачі та викладачі повинні дотримуватися норм забезпечення честі, гідності, взаємної поваги і довіри, рівноправності та толерантності усіх учасників освітнього процесу шляхом дотримання принципів академічної доброчесності, викладених у **«Положенні про академічну доброчесність у ВНТУ»**.

З метою запобігання та виявлення плагіату у навчальних роботах, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування, дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань та активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування слід дотримуватись норм **«Положення про запобігання академічному плагіату та порядок його виявлення у навчальних, наукових, кваліфікаційних та науково-методичних роботах у ВНТУ»**.

З метою визнання результатів навчання здобутих під час неформальної та/або інформальної освіти (що здобувалася за освітніми програмами та не передбачала присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але могла завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій, а також освіти, яка здійснювалася у порядку самоосвіти), здобувачі можуть скористатися відповідними процедурами, наведеними у

«Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у ВНТУ».

Здобувачі мають право оскаржити результати проміжних та підсумкових контрольних заходів, але не лише на підставі аргументованих пояснень, відповідно до «Порядку організації та проведення заліків, диференційованих заліків, екзаменів у ВНТУ», а також безпосередньо звернувшись до освітнього омбудсмена, згідно

«Положення про освітнього омбудсмена з прав студентів ВНТУ».

З метою вирішення конфліктних ситуацій, що можуть виникнути у здобувачів із іншими учасниками освітнього процесу та/або недопущення виникнення конфліктних ситуацій слід бути обізнаним у нормах **«Кодексу етики ВНТУ».**

Здобувачі ВНТУ мають керуватися принципом «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції і повинні вживати всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям (практикам), відповідно до **«Антикорупційної програми ВНТУ».**

Наведені документи оприлюднені на сайті ВНТУ:
<https://vntu.edu.ua/uk/public-info/zag.html>.

Рекомендована література

Основна

1. Коваль Н.О. Сучасні підходи вдосконалення управління ризиками в банківському менеджменті. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. Випуск 2 (103) 2021. С.42-45. URL: <https://iq.vntu.edu.ua/method/getfile.php?fname=93340.pdf&x=1>
2. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни «Ризик-менеджмент» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / Уклад. Н.О. Коваль, Л.П. Руда, – Вінниця : ВНТУ, 2024. – 46 с.
3. Zianko, V. V., Dong Xinying, Nikiforova L. O. Financial provision of small business innovative development : monograph. *Вінниця: UNTU, 2020. 232 с.*

4. Зянько В.В. Інституційно-організаційне регулювання венчурного бізнесу. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України*: зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 8-9 квітня 2020 р.: у 2-х т. Т.1 Ч.2 /за заг. Ред. В.І. Мельник. Тернопіль: Крок, 2020. С.179-182.
5. Ruda L., Kraus O. (2024) The impact of globalization on international financial markets. *Innovation and Sustainability*, no.2, pp. 53-59. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/251/235>
6. Руда Л. П., Беякова К. С. Особливості функціонування сучасних підприємств за умов невизначеності. Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 20-22 березня 2024 р. Електрон. текст. дані. 2024. URI:<https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm2024/paper/view/19730>.
7. Руда Л. П. Фінансовий ринок та його роль в економіці України [Електронний ресурс] / Л. П. Руда, А. С. Осатюк // Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 21-23 червня 2023 р. – Електрон. текст. дані. – 2023. – URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2023/paper/view/17971>.

Додаткова

8. Нечипорук Л.В. Ризик-менеджмент: конспект лекцій. Харків: Нац. юрид. унт імені Ярослава Мудрого», 2019. 100 с.
9. Ріщук Л.І. Управління ризиками: конспект лекцій. Івано-Франківськ :ІФНТУНГ. 2020. 68 с.
10. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент. Київ: Кондор, 2018. 220 с.
11. Тарасевич Н. В. Актуальні аспекти формування системи ризик-менеджменту в банках України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №21 (2020), С.213-218. URL:<https://modecon.mnau.edu.ua/actual- aspects-of-risk-management/>
12. Прудкий В.В. Управління ризиками виробництва інноваційної продукції для забезпечення розвитку підприємства: магістерська дисертація: 073 Менеджмент,2020.-106с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/38513/1/Prudkyi_magistr.pdf
- 13.Верещагіна Г. В., Плеханова Т. Є. Впровадження системи ризик-менеджменту на

підприємстві в умовах інноваційної діяльності. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №7 (2018), С.41-51. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/vereshchagina.pdf>

14.Рощін І.Г., Петровська С.І., Тимченко Н.М. Ризик-менеджмент комерційних проєктів. *Економіка та держава*, №6/2021, с. 40-44. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2021/8.pdf

15.Боровик М.В. Ризик-менеджмент: конспект лекцій. Харків: нац. ун-т міськ. господарства ім. О.М. Бекетова, 2018. С. 17—23.

16.Коленда Н.В. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 398—401.

Інформаційні ресурси

17.ННР дисципліни «Ризик-менеджмент» в системі JetIQ, URL: https://iq.vntu.edu.ua/method/by2.php?card_id=65195 (дата звернення: 11.04.24).

18.Introduction to Risk Management URL: <https://www.coursera.org/search?query=risk%20management&>

19.Інтернет-портал для управлінців: офіційний веб-портал URL: <http://management.com.ua> (дата звернення: 14.03.2024).

20.Інтернет портал інституту ризик-менеджменту: офіційний веб-портал URL: <http://theirm.org/the-risk-profession/risk-management.aspx> (дата звернення: 14.03.2024).

21.Онлайн-Бібліотека : офіційний веб-портал URL: <https://twirpx.com/files/science/business/risk/?ft=package> /дата звернення: 14.03.2024).

22.Національна бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: // офіційний веб-портал. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 14.03.2024).